

Powinien uklęknąć?

Cel edukacyjny: Uczniowie za pomocą analizy zdjęcia oraz innych źródeł starają się zrozumieć kontekst symbolicznego gestu uklęknienia i potrafią postrzegać sytuację z różnych perspektyw. Rozwijają umiejętność dyskusowania w oparciu o ugruntowane argumenty.

Słowa kluczowe: konsekwencje II wojny światowej, antysemityzm, kultura upamiętniania, symbole, stosunek do przeszłości, dyskutujemy

Praca z poszczególnymi slajdami:

Uwagi:

1 ANALIZA ZDJĘCIA (5 min.)

Oglądanie zdjęcia za pomocą lupy i czytanie opisu.

Opis uzupełnia uczniom podstawowy kontekst zdjęcia. Nauczyciel może ewentualnie uzupełnić informacje o powstaniu w getcie. Był to wyjątkowy przypadek ruchu oporu, który miał miejsce wiosną 1943 r. Około tysiąca słabo uzbrojonych Żydów przez prawie miesiąc stawiało opór oddziałom Wehrmachtu i SS. Ponadto można zwrócić uwagę na kontekst zimnej wojny. W 1970 roku Federalna Republika Niemiec i Polska stały po dwu różnych stronach podzielonej Europy.

2 OPIS ZDJĘCIA (5 min.)

Oznaczanie ważnych postaci, elementów na zdjęciu i ich opis.

Uczniowie mogliby obok klęczącego Brandta i pomnika zauważyć wieniec (trójkolorowy w barwach niemieckich), napis w języku hebrajskim, obecność dziennikarzy z aparatami fotograficznymi i kamerami, widzów, uzbrojoną i umundurowaną wartę oraz bloki mieszkalne w tle.

3 FORMUŁOWANIE HIPOTEZY (5 min.)

Formułowanie hipotezy dotyczącej sytuacji na zdjęciu w polu tekstowym.

Uczniowie powinni bez problemów zidentyfikować klęczącego kanclerza. W przypadku żołnierza mogą odgadnąć, że chodzi o wartę honorową. Podczas wizyt państwowych i świąt podobne ceremonie pojawiają się również dziś. Dziennikarze kanclerza fotografują i filmują. Gest Brandta najwyraźniej przykuł ich uwagę. W tłumie znajdują się także zaciekawieni mieszkańcy Warszawy, obserwujący tę scenę.

4 ANALIZA INNYCH ŹRÓDEŁ ORAZ UZUPEŁNIENIE HIPOTEZY (10 min.)

Badanie źródeł w galerii uzupełniającej i dopełnienie opisu zdjęcia głównego.

Nauczyciel podkreśli, by uczniowie zwrócili specjalną uwagę na internetowy artykuł o uklęknieniu kanclerza Willy'ego Brandta z 2010 roku. Znajdą tam informacje potrzebne do zrozumienia znaczenia uklęknienia. Stwierdzą, że socjaldemokratyczny kanclerz, klękając przyczynił się do uspokojenia do tej pory napiętych stosunków między Polską a Republiką Federalną Niemiec, że w ramach swojej wizyty podpisał z Polską umowę o uznaniu powojennych granic.

Dzięki informacjom o serdecznym przyjęciu gestu w Polsce, o cenzurze w ramach bloku wschodniego i sprzecz-

nych reakcjach w Niemczech uświadomić sobie, że na to samo wydarzenie można patrzeć z różnych perspektyw. Dzięki historycznemu zdjęciu z powstania uczniowie mogą uświadomić sobie, że ukłęknięcie Brandta związane było z uznaniem odpowiedzialności za zbrodnie Holocaustu i niosło ze sobą symboliczne znaczenie przeprosin. Z innego zdjęcia pomnika mogą stwierdzić, że znajduje się on na terenie getta. Nowoczesne bloki mieszkalne w tle sugerują, że getto zostało, podobnie jak duża część Warszawy, zniszczone. Uczniowie wkładają do zdjęcia nowe stwierdzenia. Nauczyciel zaznacza, że nie muszą poprawiać pierwotnych hipotez, lecz tylko uzupełniają opis zdjęcia.

5 INTERPRETACJA ŹRÓDEŁ (10 min.)

Na podstawie wcześniejszej analizy zdjęcia i innych źródeł uczniowie odpowiadają w polu tekstowym na pytanie podstawowe: **❓ Powinien ukłęknać?** Uzupełniają argumenty do obu stanowisk: **❓ Dlaczego powinien ukłęknać?** **❓ Dlaczego nie powinien ukłęknać?**

Pod koniec ćwiczenia uczniowie rozwijają umiejętność dyskusji na podstawie argumentów rzeczowych, popartych informacjami z odpowiednich źródeł. Uczniowie często mają tendencję do faworyzowania jednego punktu widzenia. Nauczyciel wyjaśnia im, że tutaj nie oceniają gestu, ale starają się przeprowadzić uzasadnioną argumentację z różnych perspektyw.

Wśród argumentów popierających ukłęknięcie mogą się pojawić: Brandt przyczynił się do osłabienia napięcia w okresie zimnej wojny, do przyjęcia odpowiedzialności Niemców za zbrodnie nazizmu, zasłynął imponującym gestem. Wśród argumentów przeciwnych ukłęknięciu mogą się pojawić: mógł stracić poparcie wyborców, mógł być postrzegany jako mięczak, który ukłękła przed komunistami. Nauczyciel zachęca uczniów, aby argumentowali również przeciw ukłęknięciu, chociaż mogą mieć trudności z przyjęciem tej pozycji. Pomoże, gdy nauczyciel podkreśli, że sformułowanie argumentów nie oznacza utożsamiania się z takim punktem widzenia. Nauczyciel rozwija dyskusję przez zadawanie pytań etycznych: Był jego gest spontaniczny czy przygotowany? Jak na jego wybrzmienie wpłynęła obecność mediów? Czy wystarczy, że polityk przeprosi? Dlaczego niektórzy Niemcy uważali ten gest za przesadny?

Kolejne możliwości wykorzystania na lekcji:

Do pracy ze zdjęciem można nawiązać przez refleksję na temat upamiętniania Holocaustu. Uczniowie mogą dowiedzieć się, że polityka pamięci zmieniła się nie tylko w Niemczech i zastanawiać się nad tym, dlaczego upamiętnianie Holocaustu jest tak ważne. Pomnik Bohaterów Getta z 1948 roku ilustruje okres, w którym był czczony jedynie czynny opór. Ofiary doczekały się uznania dopiero później, a w pełni dopiero w latach 70. ubiegłego wieku. Do debat o winie i odpowiedzialności za Holocaust wchodzi prawo (procesy norymberskie z 1945 r., proces Adolfa Eichmanna w Jerozolimie w 1961 r. czy proces oświęcimski z lat 60. we Frankfurcie), symboliczne gesty (budowa monumentalnego pomnika ofiarom Holocaustu w Berlinie w 2005 r.), zakładanie muzeów (izraelski Yad Vashem z 1953 roku), ale także popkultura (udany amerykański serial telewizyjny „Holocaust” z 1978 roku).